Από τον Χρήστο Επαμ. Κυργιάκη

Σ.Σ

Τα παρακάτω αποτελούν προσωπικές απόψεις, όχι όλες τελείως κατασταλαγμένες-πολλές από αυτές βρίσκονται ακόμη σε πρωτόλυα μορφή- που προέκυψαν μέσα από την επαφή μου, για πάνω από είκοσι χρόνια, με μαθητές που ζούσαν με το άγχος και την αγωνία των βαθμών και των εξετάσεων. Μου δημιουργήθηκε το ερώτημα αν αξίζει τελικά τον κόπο, να θυσιάζουμε την ορμή της νιότης τους στο βωμό των εξετάσεων και αν αυτό είναι το σχολείο που ανταποκρίνεται στις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τα ταλέντα των μαθητών μας.

Για τα ελληνικά δεδομένα, δεν γνωρίζω τι γίνεται στον υπόλοιπο κόσμο, οι εξετάσεις και η αξιολόγηση των μαθητών με βάση κάποια αριθμητική κλίμακα είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την ίδια την ύπαρξη του σχολείου, τουλάχιστον στο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Ποιος θα μπορούσε, άραγε, να φανταστεί τη λειτουργία του γυμνασίου και του λυκείου χωρίς βαθμούς και εξετάσεις;

Όλοι όσοι κινούνται μέσα και γύρω από το χώρο του σχολείου (μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς) αλλά και οι εκάστοτε πολιτικές ηγεσίες του υπουργείου παιδείας, σκέφτονται, ενεργούν και νομοθετούν έχοντας σαν πρώτο μέλημά τους , τις εξεταστικές διαδικασίες και τους τρόπους βαθμολόγησης –αξιολόγησης των μαθητών.

Η ύπαρξη της βαθμολογίας και των εξετάσεων θεωρείται, τουλάχιστον, τόσο αναγκαία όσο και αυτή καθεαυτή η λειτουργία του σχολείου.

Τα επιχειρήματα υπέρ της ύπαρξής των είναι πάρα πολλά. Αναφέρω τα πιο συχνά από αυτά που έχω ακούσει εγώ κατά καιρούς. Προφανώς, υπάρχουν και άλλα τα οποία μου διαφεύγουν.

– Αποτελούν εξωτερικό κίνητρο για τους μαθητές ώστε να πιέζονται για να διαβάζουν.

– Δημιουργούν τον ¨απαραίτητο φόβο¨ στους μαθητές ώστε να μην αποθρασύνονται.

– Βοηθούν τους εκπαιδευτικούς ώστε να μπορούν να επιβληθούν μέσα στην τάξη.

– Επιβραβεύουν την προσπάθεια και τιμωρούν τη μη προσπάθεια.

– Βοηθούν στο να ξεχωρίζουν οι ¨άριστοι¨από τους άχρηστους και οι ¨καλοί¨από τους ¨κακούς¨μαθητές¨.

– Αποτελούν έναναντικειμενικό τρόπο αξιολόγησης.

– Βοηθούν στο να διαπιστώσει ο ίδιος μαθητής αν αξίζει τον κόπο να σπουδάσει ή πρέπει ¨να μάθει μια τέχνη¨.

Το πιο συχνό όμως επιχείρημα που έχω ακούσει συζητώντας με συναδέλφους και γονείς είναι ότι **δεν μπορούν να φανταστούν ένα σχολείο που θα λειτουργεί χωρίς βαθμολογίες και εξετάσεις.**

Αφήνοντας έξω, προς το παρών, τον προβληματισμό για τον τρόπο εισαγωγής στα ΑΕΙ και ΤΕΙ ως ένα ξεχωριστό πεδίο διαλόγου, το οποίο ασφαλώς σχετίζεται άμεσα με το τι σχολείο θέλουμε, θα ήθελα να θέσω για προβληματισμό και συζήτηση ορισμένα ζητήματα.

– Από εκπαιδευτική και παιδαγωγική άποψη είναι σωστό, το περιεχόμενο

της παρεχόμενης γνώσης να υποτάσσεται στη βαθμολόγηση και τις εξετάσεις; Κατά τη γνώμη μου, όχι.

Κι όμως! Πόσες φορές, εμείς οι ίδιοι δεν συνιστούμε στα παιδιά να προσέξουμε κάτι που λέμε γιατί αυτό μπορεί να ζητηθεί είτε σε διαγώνισμα είτε σε εξετάσεις; Το κίνητρό μας δεν είναι το αν αυτό το κάτι είναι χρήσιμο ή αν ¨τσιγκλάει¨ το μυαλό των μαθητών αλλά αν αποτελεί ¨καλό θέμα¨ απαραίτητο για τις επόμενες εξετάσεις ή για τη μητέρα των εξετάσεων που είναι φυσικά οι Πανελλαδικές.

Αποτελούν, λοιπόν, πράγματι εξωτερικό κίνητρο για τους μαθητές;

Για ορισμένους ίσως. Από την εμπειρία μου όμως, έχω διαπιστώσει ότι για πάρα πολλούς μαθητές αποτελούν αντικίνητρο αφού δημιουργούν φόβους, ανασφάλειες και απίστευτο άγχος.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι στην περίοδο πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας των εξετάσεων αυξάνεται ο αριθμός των μαθητών που είτε φεύγουν από τα σπίτια τους είτε κάνουν απόπειρες αυτοκτονίας.

– Πόσο θεμιτό είναι και ποια αποτελέσματα στην ψυχοσύνθεση, στη διαμόρφωση χαρακτήρων και στην ανάδειξη αξιών προκαλεί η χρήση της ¨απειλής¨ της βαθμολογίας και των εξετάσεων;

Θέλουμε μαθητές φοβισμένους, να ζουν με την απειλή και το άγχος της ενδεχόμενης αποτυχίας; Με ποιο τίμημα και με ποιο ουσιαστικό κέρδος για την ψυχοσύνθεσή τους;

– Για ποιον εκπαιδευτικό, άραγε, αποτελεί εύσημο και τιμή το να επιβάλλεται με το φόβο και την απειλή της βαθμολογίας; Νομίζω για κανέναν.

Το ζητούμενο είναι να επιβαλλόμαστε αγγίζοντας εκείνες τις χορδές των μαθητών που θα μας αποφέρουν ως κέρδος μακράς διάρκειας το ενδιαφέρον των μαθητών.

Όταν ο μαθητής αναγκάζεται να μάθει κάτι που δεν του αρέσει μόνο και μόνο για να ανταποκριθεί σε κάποια γραπτή ή προφορική εξέταση, το μυαλό αρνείται να το αφομοιώσει.

Ο φόβος του λάθους και της βαθμολογικής τιμωρίας στερεί από πολλούς μαθητές τη χαρά της δημιουργικής φαντασίας και πλήττει την αυτοπεποίθησή τους.

Αλλά και πέρα από τα παραπάνω, το κυνήγι του καλού βαθμού, δημιουργεί πάρα πολλές φορές στρεβλώσεις στη σχέση ανάμεσα σε μαθητές γονείς και εκπαιδευτικούς. Χαρακτηρισμοί όπως «αυτός βάζει εύκολα θέματα» ή «βάζει υψηλούς βαθμούς» και τα αντίθετα, είναι πολύ συχνοί και όλοι τους έχουμε ακούσει. Αυτοί που τις χρησιμοποιούν θέτουν ως πρώτο κριτήριο τη βαθμολόγηση και τις εξετάσεις εκμηδενίζοντας μια σειρά από άλλα χαρακτηριστικά και προτερήματα που μπορεί να έχει κάποιος εκπαιδευτικός.

– Η βαθμολογία επιβραβεύει όντως την προσπάθεια; Όχι βέβαια. Η βαθμολογία επιβραβεύει μόνο το αποτέλεσμα, ειδικά αυτή που συνοδεύει μια γραπτή εξέταση. Αλλά, ακόμη κι αν δεχτούμε ότι στη βαθμολόγηση της προφορικής απόδοσης όντως λαμβάνουμε υπόψη μας και την προσπάθεια, προσπερνάμε το γεγονός ότι δεν προσπαθούν όλοι οι μαθητές κάτω από τις ίδιες συνθήκες.

Οι μαθητές που ζουν μέσα σε αντίξοες κοινωνικές, οικονομικές ή γεωγραφικές συνθήκες, χρειάζεται να καταβάλλουν πολύ μεγαλύτερη προσπάθεια για να φτάσουν στο ίδιο

μαθησιακό επίπεδο με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους.

Ποιο είναι το αποτέλεσμα;

Απογοητεύονται, κουράζονται και εγκαταλείπουν. Αναφέρομαι στα ¨παιδιά ενός κατώτερου Θεού¨ που όλοι σχεδόν τα έχουμε γνωρίσει είτε στην επαρχία και την παραμεθόριο είτε σε υποβαθμισμένες περιοχές των μεγαλουπόλεων.

Το θέμα μας, λοιπόν, είναι να τιμωρείται η μη προσπάθεια και η παραίτηση ή να αναζητούμε και να αμβλύνουμε τις ανισότητες που προκαλούν αυτή την παραίτηση;

Φταίει ο μαθητής; Ή αν θέλετε, φταίει μόνο ο μαθητής; Όμως ακόμη και στην περίπτωση αυτή, πάντα κάποια άλλη αιτία κρύβεται πίσω από την παραίτηση, την οποία, εμείς οι εκπαιδευτικοί, δεν μπορούμε πολλές φορές να την εντοπίσουμε.

– Τώρα, σε σχέση με το διαχωρισμό των μαθητών σε άριστους, πολύ καλούς, καλούς και πάει λέγοντας, ίσως χρειάζεται να αναλογιστούμε κατά πόσο ενισχύουν την αυτοπεποίθηση των μαθητών ή το αντίθετο.

Οι ¨άριστοι¨, φορτώνονται με το άγχος της διατήρησης της ¨αριστείας¨ τους και οι υπόλοιποι με το άγχος του ότι δεν κατάφεραν να γίνουν ¨άριστοι¨.

Εκτός αυτού, μεταξύ των ¨αρίστων¨ αναπτύσσεται ένας, όχι και τόσο υγειής, ανταγωνισμός για το ποιος είναι ακόμα πιο ¨άριστος¨. Η απαράδεκτη αμερικανιά που ισχυρίζεται ότι ο πρώτος είναι πρώτος και ο δεύτερος τίποτα, αρμόζει σε άλογα κούρσας αλλά είναι απαράδεκτη από παιδαγωγική άποψη.

Ο σκοπός, κατά τη γνώμη μου, είναι η ψυχική ευχαρίστηση και η ευτυχία των μαθητών να πηγάζει από το γεγονός ότι χαίρονται τη ζωή τους στο σχολείο γιατί τους δίνεται η δυνατότητα να καλλιεργήσουν τα ιδιαίτερα ταλέντα τους και να αναδείξουν την προσωπικότητά τους. Κι αυτό, μέσα από μία διαδικασία απόκτησης γνώσεων που θα έχει το μαθητή συμμέτοχο και όχι μόνιμα εξεταζόμενο θεατή.

Αν κοιτάξουμε γύρω μας, θα δούμε πολλά παραδείγματα άριστων και μη άριστων μαθητών των οποίων η μετέπειτα πορεία ήταν ακριβώς η αντίθετη των χαρακτηρισμών τους ως μαθητές.

Αν δεν κάνω λάθος, στη σημερινή κατάσταση φτάσαμε υπό την ηγεσία ανθρώπων

που ως μαθητές ήταν άριστοι, των πρώτων και όχι των τελευταίων θρανίων.

– Η βαθμολόγηση, ειδικά με συγκεκριμένη αριθμητική κλίμακα, είναι όντως αντικειμενική;

Παράδειγμα, για τους μαθητές της ίδιας τάξης ενός σχολείου, που δεν έχουν σε κάποιο μάθημα τον ίδιο εκπαιδευτικό, πώς εξασφαλίζεται η αντικειμενικότητα;

Γράφουν όλοι τεστ και διαγωνίσματα με τον ίδιο βαθμό δυσκολίας; Όχι βέβαια. Ο υποκειμενικός παράγοντας που σχετίζεται με τον ίδιο τον εκπαιδευτικό ή με το διαφορετικό επίπεδο στο ίδιο ή σε διαφορετικά τμήματα, δεν μπορεί να εκλείψει. Το ίδιο δεν συμβαίνει κι αν συγκρίνουμε σχολεία μεταξύ τους;

Και κάτι ακόμη.

Πόσο αντικειμενικά μετρήσιμη είναι η διαφορά, όχι ανάμεσα στο 10 και στο 20, αλλά ανάμεσα στο 14 και στο 15, για παράδειγμα;

Δεν θα ήταν προτιμότερο, αντί της αξιολόγησης με αριθμητική κλίμακα, να υπήρχε μία συνεχής περιγραφική ενισχυτική διαδικασία που θα εντόπιζε τα αδύνατα αλλά και τα δυνατά σημεία του κάθε μαθητή και θα παρακολουθούσε σε μακροχρόνια βάση την εξέλιξή του;

Δεν θα προκαλούσε πολύ λιγότερο άγχος και σε μας τους εκπαιδευτικούς και στους γονείς αλλά κυρίως στους ίδιους τους μαθητές; Δεν θα προσέφερε μεγαλύτερη και πιο ουσιαστική βοήθεια στον ίδιο το μαθητή ώστε να διορθώσει, αν θέλει, ότι χρειάζεται στην προσπάθειά του να αποκτήσει πιο ουσιαστική γνώση, προσαρμοσμένη μάλιστα στις δικές του ιδιαίτερες κλίσεις και ικανότητες μιας και θα λείπει ο τυποποιημένος τρόπος ελέγχου και αξιολόγησης της απόκτησης των γνώσεων;

Δεν θα βοηθούσε το μαθητή να διακρίνει πολύ καλύτερα τι είναι αυτό που του αρέσει περισσότερο, πού τα καταφέρνει καλύτερα και άρα ποιες πρέπει να είναι οι μετέπειτα επιλογές του;

Είναι προφανές, πιστεύω, ότι αν κάποιος συμφωνεί με όλα ή ορισμένα από τα παραπάνω, δεν μπορεί παρά να συμφωνήσει και με το ότι το σχολείο θα πρέπει να πάψει να λειτουργεί ως προπονητήριο αλόγων κούρσας τα οποία θα κληθούν να τερματίσουν πρώτα στον μεγάλο τελικό των πανελλαδικών εξετάσεων.

Είναι απαραίτητο να απαντήσουμε στο ερώτημα: ¨Τι σχολείο θέλουμε για τα παιδιά

μας;¨.